

КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА СВЕТИ КЛИМЕНТ РИМСКИ

Превод от старобългарски: Атанасий Бончев, —

chitanka.info

ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА СВЕТИ КЛИМЕНТ РИМСКИ

Похвалното слово е посветено на един мъченик, чиято прослава е тясно свързана с Кирило-Методиевото дело. Възможно е именно заради участието на св. Кирил в откриване на мощите му и Климент Охридски да е приел в монашество името на този светец. Климент Римски е един от апостолските мъже, последовател на апостолите Петър и Павел, римски епископ (98–101). При император Траян е заточен в Херсон и хвърлен в Черно море с котва на шията. Възможно е преданията за неговата мъченическа смърт да го смесват с друг светец със същото име — Климент Анкирски. По време на Хазарската мисия (860–861) св. Кирил Взема намерените от него мощи и ги пренася в Рим, където те са тържествено положени в църквата „Свети Климент“ („Сан Клементе“). Похвалното слово за Климент Римски използва част от създаденото за него житие с разкази за чудесата му. Едновременно с това Похвалата е структурирана като че от две части — слово и поучение, ясно маркирани: поучението започва с „Днес, като празнуваме неговата памет...“, а първата част — похвалната — има много общи черти с Похвалното слово за св. Кирил. И тук светлината като символ на божественото е „обиграна“ в различни вариации и в няколко взаимно свързани семантични гнезда. Хейретизмите (ритмичните пасажии с анафорично „Радвай се“) са по-кратки и предшестват разказа за едно от чудесата на св. Климент — чудото с детето, престояло година при залятите от морето мощи на светеца и намерено при следващото отдръпване на водата за празника му живо и здраво. Този разказ е извънредно популярен и е изобразен на фреските над гроба на св. Климент Римски В „Сан Клементе“. Творбата е позната в 27 преписа, 3 от които са южнославянски. Тя е била включена в ранните (преславски) сборници и се е запазила В някои техни по-късни преписи. Най-много преписи от нея са руски.

А. Бончев

Небето, украсено със светли звезди, радостно се весели и отдава неизказани възхвали на своя творец. А Христовата църква, която има благоуханни цветя — пророците и апостолите, мъчениците и светителите заедно с преподобните отци, — украсена с техните прекрасни слова, радостно тържествува. Цялата вселена се украсява като венец с тия благоуханни цветя — светиите, и получава от мощите им радости и изцерения като река, защото силата на Всевишния ги осени с благодат и ги направи дивни поради чудесата им, както е казано и от пророка: „Господ пази костите на праведните: ни една от тях не ще се строши“ (Пс. 33:21).

Тъй чудно прослави Господ и този светлозарен светител, като покри костите му с пурпурни вълни и ги запази. Премъдростта го роди и откърми добре, а Светият Дух, като го направи да израсне, постави го като венец и светилник за цялата вселена, както е казал и Господ в светото Евангелие: „Не може да се укрие град, който стои навръх планина. Нито запалят светило и го поставят под крина, а на светилник, за да свети на ония, които са в къщи“ (Мат. 5:14-15). Ето блаженият Климент възсия не като светилник, нито е като град, но той изгря като незалязващо слънце и озари със светлина цялата земя. По благодат стана равен на небето, пребиваваше в псалмопения и се поучаваше с духовни песни и с радост подбуждаше всички към вечен живот. Наистина, по живот и по образ той беше като ангел. Климент радостно взе върху себе си първенстващото служение и трудовете на великия апостол Петър. Такава беше неговата пресветла душа. С благолепна воля той се стремеше към боголепен подвиг и чрез духовната мрежа на божие слово привличаше всички към вярата. Неговата душа беше приятна на Господа, понеже той от детска възраст се украсяваше с добродетели. Като слънце светеше той в света чрез чудесата си. Препасвайки се със сила и подпирайки се на истината, блаженият Климент пожела да последва пречестните стъпки на върховния апостол Петър. Под неговите криле той като гълъб беше отхранен с духовна храна; пазен под неговата пречестна сянка от вражеския зной, той се подхранваше с неговото дело като благовонно масло. На главата си носеше похвалата на небесния цар и, украсен с нетленен венец, той премина като мълния, озарявайки със светлина целия свят. И наистина светлостта на лицето му беше като слънчев лъч. От устата му излизаше правда и съд. Милост и истина носеше той

на езика си, върху който почиваше като херувим силата на утешителя Светия Дух, украсявайки чрез умението полезната насока на неговите слова. Чрез тях блаженият Климент, наред с Петър и Павел, утвърди в света духовната църква, като стана съобщник на техните страдания и на тяхната неизказана слава. Затова той стана и наследник на престола на върховния апостол Петър — неговия учител в град Рим. Той изгря като слънце, защото Христовата благодат бликаше в него като пълноводна река и напояваше с Христовото учение цялата земя под слънцето. Наистина такъв първосвещеник ни и трябваше: незлобив, свят (Евр. 7:26), най-светло украсен с духовна красота и вяра. Той отхвърляше всички временни неща като тленни и подбуждаше със себе си всички към вечните обители и жилища, защото гореше от ревност чрез Светия Дух. С вяра и кротост той убеждаваше всички чрез усърден подвиг да се насладят богато от желаната храна и на Христовото царство. Разпалван от тази ревност и от вярата в Бога, блаженият Климент предпочете да бъде изпратен на заточение заради нашия Господ Бог, отколкото да получи житейска наслада и слава.

Летейки с духа си винаги нагоре като орел, блаженият Климент подтикваше всички към възвишеното, като казваше: „Братя, нашето жилище е на небесата, откъдето очакваме спасителя Господа Иисуса Христа“ (Филим. 3:20). Преди да измине една година от заточението му, поради неговото приятно учение и чрез неговия труд [бяха изградени] от вярващите люде седемдесет и пет църкви в пределите на Херсон. Наистина над него изгря благодатна сила, която го украсяваше със сладостни слова и с чудеса.

Дяволът, древният враг, противник и завистник на доброто, подучи един свой слуга, управителя Авфибиан, да съкрати бързо богоугодния живот на блажения Климент. Докарвайки го като невинно агне, принуждаваха го да принесе жертва на езическите богове. А като не можаха да го склонят към това, привързаха на пречестната му шия железни корабни тежести, наречени котва, откараха го с кораб далеч от брега и го хвърлиха в морето с желание да скрият неизследимото съкровище на божията премъдрост.

За това съкровище и сам Господе казал в светото Евангелие чрез притча: „Небесното царство прилича на съкровище, скрито в нива, което човек намери, и като отиде, продаде целия си имот и купи тая нива“ (по Мат. 13:44). Ето блаженият Климент изостави цялото земно

богатство и слава, и не само богатството, но и сродници, приятели, баща и майка, и братя, дори и своя живот (по Лук. 14:26). Всичко това той пренебрегна и остави, а купи тая нива, която съдържаше в себе си скрито небесното царство. И той получи двойна почит — на земята и на небето. Наистина, не една църква, не две, но целия свят, като се събира на днешния ден за негово възпоминание, всички прославят Бога, както е казал Светият Дух чрез пророка: „Бог бива прославян в събранието на светиите. Господи, ти си силен и твоята истина е около тебе. Ти владееш над силата на морето. Ти укроти вълнението на вълните му (по Пс. 88:8-10), като раздели пред израилтяните непроходимата водна бездна и показа неизказаната своя сила срещу противниците им.“ Също и сега Господ и Творецът, украсявайки с чудеса своя мъченик и проявявайки своята неизразима с думи слава, власт и сила, раздели морето на дължина три мили и показа път по сухо на своите нови люде, които, разпалвани от желание, влизайки с похвална песен, намериха пречестното тяло на мъченика в приготвен за него от Бога дом, положено в мраморен ковчег^[1]. Според пророческото слово Господ запазва костите на своите праведници. Както е казал и Соломон: „Праведникът беше считан в очите на нечестивите за умрял“ (Прем. 3:2), но той си отиде във вечните жилища, където са безплътните ангели, където са всички светии, на които той стана равен по живот.

Като пресметнем всички добродетели на блажения Климент и живота му, стоящ по-високо от живота на човеците, няма с кого да го сравним и да изкажем подобни похвали, защото сам Господ го прослави, разделяйки морската бездна за него, както някога — пред Моисей, и направи непроходимото море проходимо за новите си люде^[2]. Вместо с уста Бог чрез вълните възвестяваше с прослава неговите чудеса. Не като тия на древния Мойсей, който удари [с тоягата си] в сухата скала в безводната пустиня и потекоха води, и речни корита се изпълниха с вода. Бог не изтърпя коравосърдечието на народа и стори това с гняв, а не с похвала, та по тоя начин изпълни обещанието си от по-рано. А на този блажен Климент сам агнецът, божият Син, който взема върху себе си греховете на целия свят (Иоан. 1:29), показва място отдясно и когато той удари в това място, изля се извор, който обилно течеше и напояваше жадните за благочестие.

Затова и ние, като прибягваме жадни при него, нека с желание изразим пълната си радост поради него и да възкликнем:

Радвай се ти, радостна похвала и любим наследник на първенстващото служение на върховния апостол Петър!

Радвай се ти, богогласен език, изпълнил целия свят с чудеса!

Радвай се ти, многосладостна лоза, напълнила и напоила целия свят с благочестиво учение!

Радвай се ти, мощен орел, който прелетя цялата вселена!

Ти изгря на запад като незалязващо слънце; на изток поради подвиг на праведност ти беше увенчан наравно с Петър и Павел; на север ти беше облечен с пурпурни вълни. Ти изпълни земята с чудеса и раздвижи морето ла отдаде хвала на своя Творец и Бог, който му даде вместо слънце твоето тяло.

Блаженият Климент осветляваше с лъчи водите и животните в тях, т.е. китовете и всички морски зверове и риби, които бяха озарени от неговия блясък, наслаждаваха се на благоухание и стояха като слуги около неговия храм. Те се насищаха от неговата светост и се учудваха на морето — как то се оттегля от своя бряг за седем дни в дълбочината, за да приготви път на благочестивите люде за празника на светеца.

Нека споменем и ние за предивното чудо, което стана в това море при излизането на събралия се благочестив народ от храма му. Когато се разотиваха, морето пак покриваше земята. Детето на една жена беше се отклонило по божия промисъл и остана в храма. Тя пък, предполагайки, че детето е между народа, излезе на брега, но не го намери там. На другата година в деня на празника на светеца, когато морето се отдръпна според обичая си, благочестивите люде пак дойдоха и намериха момчето разхубавено по ръст и със светло лице, и отхранено чрез светостта на мъченика и с нетленна храна. Такива са Божиите чудеса и светостта на този блажен Климент.

Наистина мощите на всички светии, почиващи в ръкотворни храмове, привличат към себе си всички чрез пресветлите си чудеса. А на този светец морето по божия повеля съгради неръкотворен дом и го прие като светъл ангел, осветлявайки се с неговата светост от край до край, защото Христовата сила е всемогъща да прослави и да украсява мъчениците с чудеса и с благодат.

Днес, като празнуваме неговата памет, за поука на събралия се благочестив народ казваме:^[3]

Братя, нека се потрудим и ние в духовен подвиг, като очистваме душата си и тялото си с пост и молитви. Времето вече се приближи (1 Кор. 7:29), носейки, от една страна, старост, а от друга — смърт, след смъртта пък — страшния и пълен с угроза ден, когато ще дойде от небето нашият Господ Бог в славата на своята божественост и в един миг всички ще възкръснем и ще застанем пред него, за да дадем отговор за целия си живот — за нашите дела, мисли и думи. Тогава баща не ще помогне на син, нито майка на дъщеря, нито брат на брат, нито слуга на господар. Всеки ще започне да се тревожи за своите собствени дела — как ще му отговори Бог или каква присъда ще получи. Затова, братя, моля ви, нека си намерим помощници — странниците, жадните, бедните, голите, слепите и хромите, защото те са Христовите наследници, те са ключ за небесното царство. Оня, който направи добро на тези божии приятели, ще застане без грижа пред Бога и ще бъде наречен син на безсмъртния Цар. Наистина и светците не пощадиха нито своите домове, нито телата си, но с милосърдието си те повериха себе си на Бога и предадоха телата си на пост, на молитвено коленопреклонение и на бодърствуване. Затова и Бог ги почете и след смъртта им — дори и мощите им извършват много чудеса. Те изцеряват нашите болести и прогонват страданията ни, макар да бяха човеци като нас.

И така, моля ви, братя, нека усърдно се погрижим да отхвърлим всяко зло. От нас зависи — дали със злина, леност и сластолюбие да си заслужим мъка, или с чист живот, въздържание и милостиня да получим небесното царство и вечния живот чрез благодатта и човеколюбието на единородния божий Син, нашия Господ Иисус Христос, на когото подобава всяка слава, чест и поклонение заедно с безначалния му Отец и с Пресветия, благия и животворящия Дух, сега и всякога [и во веки]. Амин!

[1] Тук, макар и в едно изречение, са споменати обстоятелствата около откриване на мощите на св. Климент Римски от хората под ръководството на св. Кирил. ↑

[2] Климент Охридски сравнява отдръпването на морето при намирането на мощите и по време на ежегодното честване на светеца с разделянето на Червеното море пред евреите, водени от Моисей при бягството им от Египет (по Изх.). ↑

[3] Наличието на това поучение за поста и молитвата, което е с покаян характер и е повлияно от подобни поучителни слова на Йоан Златоуст, е обусловено от приближаващия се Рождественски пост, началото на който е около 25 ноември. ↑

Издание:

Великие четыи минеи. Ноябрь 23–25. М., 1916; Лавров, П. А. Жития херсонских святых в греко-славянской письменности. М., 1911, 149-153; Климент Охридски. Цит. съч., I, 287–305 (с археографски бележки и коментар).

ПРЕВОД: Бончев, А. Цит. съч., 77-81; препечатано в: Стара българска литература, 2, 107-111; 321–322 (коментар).

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.